

MEŽŠ

SĒNES

■ DZĪSLKĀTA BEKA

SŪNAS

■ PARASTĀ LĪKLAPE

DZĪVNIEKI

■ JENOTSUNS

GLIEMEŽI

■ MELNGALVAS MĪKSTGLIEMEZIS

KOKAUGI

■ SARKANAIS PLŪŠKOKS

■ VĀRPAINĀ KORINTE

DZĪSLKĀTA BEKA

Aureoboletus projectellus

Боровик золотистый

American bolete

PAZĪMES

Cepurīte 4–20 cm plata, sākumā pusapaļa, vēlāk izliekta, sausa, kanēļbrūna līdz sarkanbrūna. Virsmiziņa nokarājas pāri cepurītes malai. Mīkstums balts, griezuma un iespaidumu vietās lēni kļūst viegli dzeltenbrūns. Stobriņi dzelteni. Kātiņš 9–25 cm garš, 1–5 cm resns, slaidis, cilindrisks vai nedaudz resnāks apakšdaļā, reizēm cepurītes krāsā, bet parasti gaišāks, ar reljefu, izstieptu dzīslējumu.

Priežu mikorizas sēne.

Atrodama no jūlija līdz oktobrim, galvenokārt piejūras kāpās, priežu mežos, izstrādātos kūdras purvos.

IZCELSME

Ziemeļamerika.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Eiropā pirmo reizi konstatēta pagājušā gadsimta beigās Lietuvā, Kuršu kāpā, bet Latvijā atrasta 2013. gadā. Eiropā nokļuvusi nejauši, iespējams, ar kravu pārvadājumiem. Izplatās ar sporām.

IETEKME

Var izkonkurēt vietējās sēņu sugas, kas veido mikorizu ar priedi, aug kāpās un citās vietās ar nabadzīgu, smilšainu augsni.

DZĪSLKĀTA BEKA IR GARŠĪGA ĒDAMA SĒNE, KAS VIEGLI ATŠĶIRAMA NO CITĀM.

PARASTĀ LĪKLAPE

Campylopus introflexus
Звездный мох пустоши
Heath star-moss

PAZĪMES

Parastā līklape ir daudzgadīga sūna, kas veido blīvu sūnu paklāju. Augs ir dzeltenīgā vai olīvu zaļā krāsā. Lapas beidzas ar raksturīgu matainu galu. Kad sūnas ir sausas, skatoties no augšas, šie matu galiņi izskatās kā baltas zvaigznes. Vairojas ar sporām un veģetatīvi ar augu fragmentiem.

IZCELSME

Dabiskais izplatības areāls ir Dienvidu puslode – Dienvidamerikas un Āfrikas dienvidu daļa, Austrālija, Jaunzēlande, Atlantijas, Indijas un Klusā okeāna salas.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Eiropā parastā līklape pirmo reizi reģistrēta Lielbritānijā 1941. g., tad tā turpināja izplatīties kontinentālajā Eiropā. Latvijā atrasta 2000. gadā. Sugai raksturīga strauja izplatība, pašlaik tā sastopama visās Eiropas valstīs, izņemot Somiju. Pieņemts uzskatīt, ka suga izplatījusies pati ar sporām, bez cilvēka līdzdalības. Parastā līklape visbiežāk konstatēta smilšainās augsnēs, purvos pēc kūdras ieguves vai pēc ugunsgrēka.

IETEKME

Samazina vietējo sugu daudzveidību, veidojot blīvu sūnu paklāju.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Sugas izskaušana nav iespējama. To ir iespējams kontrolēt nelielā mērogā, izgriežot velēnu, nokaisot ar smiltīm vai dedzinot.

PARASTĀ LĪKLAPE IR VIENĪGĀ SŪNU SUGA, KAS IEKĻAUTA SIMTS NOZĪMĪGĀKO EIROPAS INVAZĪVO SUGU SARAKSTĀ.

JENOTSUNS

Nyctereutes procyonoides

Енотовидная собака

Raccoon dog

PAZĪMES

Jenotsuns ir neliels (65–80 cm garš un 4–10 kg smags) suņu dzimtas zīdītājs. Vaiguspalmas kontrastējošas – balts purns, balta “vaigubārda”, kas ieskauj melnus laukumus ap acīm. Tieši šo melno laukumu dēļ dzīvnieks nodēvēts par jenotsuni, jo līdzīga sejas “maska” ir jenotam. Jenotsunim ir laba oža, bet dzirde un redze ir salīdzinoši vājas. Siltajā gadalaikā aktīvs krēslas stundās un naktī. Ziemu pavada guļā pamestās āpšu un lapsu alās, bet reizēm – kopā ar tiem. Siltā ziemā un atkusnī pārtrauc guļu un sāk baroties. Visēdājs, kurš ēd augļus, sēklas, augu sulīgās daļas, kukaiņus, grauzējus, putnu olas un mazuļus.

IZCELSME

Austrumāzija.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Latvijā jenotsuņi pirmo reizi konstatēti Otrā pasaules kara laikā (1943. gadā), kad daži zvēri Latvijā ieklīda no Krievijas, kur tos audzēja kā kažokzvērus. Latvijā jenotsuni kā potenciālu kažokzvēru ieveda 1948. gadā.

IETEKME

Pārnēsā trakumsērgu, kašķi un trihinelozi. Iznīcina uz zemes perējošo putnu ligzdas.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Jenotsuns ir iekļauts Latvijas nelimitēti medījamo dzīvnieku sarakstā.

BRIESMU BRĪDĪ PIEPLOK ZEMEI, AIZVER ACIS UN IZLIEKAS PAR BEIGTU.

MELNGALVAS MĪKSTGLIEMEZIS

Krynickillus melanocephalus

Слизень полевой черноголовый

PAZĪMES

Vidēji liels kailgliemezis, izstiepta ķermeņa garums 3,5–5 cm. Ķermeņa pamatkrāsa pelēka vai zilganpelēka. Mantija un mugura izteikti tumšāka. Galva, kakls un taustekļi melni, melnā krāsa turpinās arī zem mantijas. Gļotas bezkrāsainas. Elpatveres malas nedaudz gaišākas kā mantijas pamatkrāsa. Pēda gaiša. Mazuļu krāsojums atšķirīgs – brūngans (mazuļi izskatās kā dūkstāju mīkstgliemeži). Pieauguši īpatņi ar tiem raksturīgo krāsojumu atrodami, sākot ar augustu. Dzīvo aptuveni gadu. Dabiskajā areālā ir tipiska mežu suga. Latvijā bieži sastopama visu veidu biotopos – mežos, pļavās, kāpās, dārzos un parkos. Barojas ar augu lapām, var ēst arī nobiras un bojā gājušus dzīvniekus, arī savainotus gliemežus un sliekas.

IZCELSME

Dabiski suga ir sastopama Kaukāza reģionā, Krimā un Turcijā.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Ārpus dabiskā areāla melngalvas mīkstgliemezis konstatēts pagājušā gadsimta 90. gadu beigās (Vācijā, Latvijā). Kopš tā laika atrasts arī Krievijā, Ukrainā un Lietuvā. Latvijā šobrīd sastopams visā teritorijā.

Pamatā izplatās cilvēka darbības rezultātā – ar augu stādāmo materiālu, kuram pie saknēm var būt gan mīkstgliemeža olas, gan arī paši dzīvnieki. Uz dabiskiem apkārtnes biotopiem aizkļūst pats, augot populācijai.

IETEKME

Jaunajās teritorijās spēj ātri izveidot ļoti lielas populācijas. Ietekme nav pētīta, bet, līdzīgi citām kailgliemežu sugām, varētu izplatīt augu slimības. Dārzos, parkos un apstādījumos bojā augus.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Lai izvairītos no sugas izplatīšanas, jāstāda kailsakņu stādi, jo uz to saknēm var labi redzēt pielipušus organismus. Stādot stādus, kuru saknes ir substrātā, vajadzētu stādu ar visu augsni ievietot aizvākojamā traukā ar ūdeni tā, lai augs būtu pilnībā nosepts, un atstāt uz diennakti.

LATVIJĀ LĪDŽĪGU SUGU NAV.

SARKANAIS PLŪŠKOKS

Sambucus racemosa

Бузина красная

Red-berried elder

PAZĪMES

Sarkanais plūškoks ir līdz 5 m augsts daudzgadīgs krūms, retāk koks. Lapas un lapiņu kāts, ieskaitot vidus dzīslu, bieži ir ar sarkanīgu nokrāsu. Ziedkopa – blīva, konusveidīga skara. Ziedi sīki, dzeltenzaļi, zied maijā. Augļi nogatavojas jūlijā, augustā. Augļi lodveida, koši sarkani, ar 3 dzelteniem kauliņiem.

IZCELSME

Dabiskais izplatības areāls ir Centrāleiropa un Dienvideiropa, Rietumsibīrijas mežu zona, Ziemeļamerika.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Eiropas ziemeļu daļā sarkano plūškoku ieviesa kā dekoratīvu augu. Lielbritānijā suga parādījies 16. gs., Latvijā sēklu katalogā minēts 1885. g. Apdzīvotās teritorijās suga sastopama grāvjos, priežu un lapu koku mežos, pamestu ēku tuvumā, nereti arī uz māju jumtiem. Plūškoks vairojas gan ar sēklām, gan ar spraudņiem. Vairums krūmu ražo lielu daudzumu augļu, ko izplata putni.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Apgriezt un mehāniski sasmalcināt krūmus.

SARKANĀ PLŪŠKOKA OGU KAULIŅI SATUR ZILSKĀBI UN IR INDĪGI. PĀRTIKĀ UN MEDICĪNĀ IZMANTO MELNĀ PLŪŠKOKA ZIEDUS UN AUGĻUS.

VĀRPAINĀ KORINTE

Amelanchier spicata

Ирга колосистая

Dwarf serviceberry

PAZĪMES

Vārpainā korinte ir līdz 6–8 m augsts krūms, reizēm aug kā koks. Lapas 3–6 cm garas, 2–5 cm platas, zilganīgi zaļas, ar sīkzobainu malu, gals gandrīz apaļš. Ziedi balti, ziedkopa veido īsu ķekaru. Korintes zied maija beigās un jūnijā. Augļi – sākumā iesarkani, vēlāk zilgani melni –, nogatavojas augustā.

IZCELSME

Dabiskais izplatības areāls ir Ziemeļamerika – Atlantijas okeāna piekraste un Lielo ezeru reģions.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Pirmās ziņas par vārpainās korintes stādījumiem Eiropā ir no 19. gs. sākuma. Tās stādīja kā dekoratīvu augu, kā arī pretvēja joslu stādījumos un kultivēja ēdamo augļu dēļ. Latvijā vārpainā korinte pirmo reizi savvaļā reģistrēta 1896. g. Rīgas apkārtnē, bet strauji izplatījusies pēdējo 50 gadu laikā. Korintes izplatās veģetatīvi un ar augļiem, ko ēd mazie zīdītāji un putni.

IETEKME

Veidojoties blīvām vārpainās korintes audzēm, īpaši priežu mežos, mainās vietējo augu sugu un augsnes barības vielu sastāvs. Mežos mainās apgaismojuma apstākļi un veidojas būtiskas izmaiņas ainavā.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Izcirst vārpainās korintes, taču augi ļoti ātri ataug un izdzen daudz sakņu dzinumumu.

VĀRPAINAJĀM KORINTĒM PIEMĪT AUGSTA SALCIETĪBA – TĀS IZTUR SALU LĪDZ -50°C.

ZĀLĀJS

LAKSTAUĢI

■ BLĪVĀ SKĀBENE

■ DAUDZLAPU LUPĪNA

■ KANĀDAS ZELTGALVĪTE

■ SOSNOVSKA LATVĀNIS

GLIEMEŽI

■ BALTAIS VĪNGLIEMEZIS

BLĪVĀ SKĀBENE

Rumex confertus

Щавель конский

Russian dock

PAZĪMES

Blīvā skābene ir daudzgadīgs, lielus cerus veidojošs augs ar resniem, zarainiem sakneņiem. Zied zaļganiem ziediem no maija beigām līdz jūlija sākumam, augļi nogatavojas jūlijā un augustā.

IZCELSME

Sākotnējais izplatības areāls ir Sibīrijas austrumu un rietumu daļa, Ukraina, Ungārija.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Ārpus sākotnējā izplatības areāla ievesta ar graudiem, graudzāļu sēkļu materiālu no Krievijas. Latvijā pirmo reizi herbārija materiāls ievākts vietā, kas liecina, ka suga, visticamāk, ievesta nejauši ar karaspēka transportu.

Blīvā skābene izplatās galvenokārt ar sēklām. Vairojas arī veģetatīvi ar sakneņiem.

IETEKME

Dabiskās pļavās nomāc vietējos, it īpaši zemos, pļavu augus. Samazina pļavu saimniecisko vērtību, jo to neēd mājdzīvnieki.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Vasaras sākumā, vislabāk līdz jūnija beigām, nopļaut pļavas un neļaut augam nogatavināt sēklas.

ARMĒNIJĀ, AZERBAIDŽĀNĀ, UZBEKISTĀNĀ BLĪVĀS SKĀBENES LAPAS UN JAUNĀS ATVASES BIEŽI LIETO PĀRTIKĀ. SĒKLAS IZMANTO CŪKU, ZOSU, VISTU UN TRUŠU PIEBAROŠANAI.

DAUDZLAPU LUPĪNA

Lupinus polyphyllus

Люпин многолистный

Garden lupin

PAZĪMES

Daudzlapu lupīna ir daudzgadīgs tauriņziežu dzimtas lakstaugs. Zied no maija beigām līdz jūnija vidum, atsevišķi augi zied līdz vasaras beigām. Ziedi lieli, dažādu nokrāsu zili, violeti, retāk balti vai tikko manāmi iedzelteni.

Auglis – apmatota, sākumā zaļa, bet vēlāk melna pāksts.

IZCELSME

Sugas dabiskais izplatības areāls ir Ziemeļamerikas okeāniskā klimata josla, kur tā sastopama galvenokārt mitrās kalnu pļavās un kalnu mežos.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Eiropā daudzlapu lupīna ievesta Lielbritānijā, kur to sāka audzēt 1826. gadā, bet kā dekoratīvais augs tā ātri izplatījās visā Eiropā. Latvijā sāka audzēt 19. gs.

IETEKME

Vietās, kur izplatījusies daudzlapu lupīna, ātri mainās pļavu un smiltāju augu sabiedrības, izzūd vietējie augi. Siens ar daudzlapu lupīnu var būt mazāk vērtīgs, jo augs satur alkaloīdus.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Jāizvairās audzēt apstādījumos. Pēc noziedēšanas ziedkopas uzreiz jānogriež, neļaujot nogatavoties sēklām.

LUPĪNAS, LĪDZĪGI CITIEM TAURIŅZIEŽIEM, PIESAISTA AUGSNĒ ATMOSFĒRAS SLĀPEKLI, BAGĀTINOT AUGSNI AR BARĪBAS VIELĀM, TĀDĒĻ LUPĪNAS DAUDZVIET SĒTAS APZINĀTI.

KANĀDAS ZELTGALVĪTE

Solidago canadensis

Золотарник канадский

Canadian goldenrod

PAZĪMES

Kanādas zeltgalvīte ir daudzgadīgs kurvjziežu dzimtas lakstaugs. Zied no jūlija līdz pat oktobrim, saražojot ļoti lielu sēklu daudzumu, kas izplatās ar vēju. Bieži veido plašas audzes neapsaimniekotās pļavās, apdzīvotu vietu tuvumā, atmatās, ceļmalās u.c.

IZCELSME

Sugas dabiskais izplatības areāls aptver lielāko daļu Ziemeļamerikas mērenajos platuma grādos.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Kanādas zeltgalvīte uz Eiropu atvesta jau 17. gs., lai audzētu dārzos kā krāšņumaugu. Latvijā suga ieviesta no Rietumeiropas 19. gs. sākumā. Mūsdienās zeltgalvītes sastopamas gandrīz visā Eiropā un tiek raksturotas kā viena no agresīvākajām, plašāk izplatītajām svešzemju sugām.

Izplatās ar sēklām un sakņu fragmentiem. Sēklas veidojas lielā daudzumā – Eiropā viens augs spēj ražot pat vairāk nekā 10 000 sēklu. Zeltgalvītes izplata arī cilvēks, piemēram, izmetot ziedu pušķus un rudenī nogrieztus dārza augus atkritumos.

IETEKME

Ar savu spēcīgo sakņu sistēmu izkonkurē citus augus un mazina bioloģisko daudzveidību.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Visefektīvākā metode, lai kontrolētu sugu, ir izrakšana un pļaušana pirms sēklu nogatavošanās.

ZELTGALVĪTES VAR IZMANTOT KĀ KRĀSAUGU DZIJU UN AUDUMU KRĀSOŠANĀ.

SOSNOVSKA LATVĀNIS

Heracleum sosnowskyi
Борщевик Сосновского
Sosnowsky's hogweed

PAZĪMES

Daudzgadīgs, ļoti liels (sasniedz 3–4 m augstumu) čemurziežu dzimtas lakstaugs. Tā stublājs ir masīvs, lapas ļoti lielas, visbiežāk trīsdalīgi vai piecdalīgi dalītas, ziedi – balti. Auga sulai piemīt īpatnēja, spēcīga smaka. Sastopami atsevišķi eksemplāri un masīvas audzes ceļmalās, pļavās, ūdenstilpju krastos, mežos, lauksaimniecības zemēs.

IZCELSME

Kaukāza reģions.

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Ievests kā lopbarības augs un nektāraugs 20. gs. 40. gadu beigās, plašāk izplatījies 60. gados. Viens augs veido apmēram 20 000 sēklu, atsevišķiem sugas pārstāvjiem to skaits var pārsniegt pat 100 000. Augsnē tās saglabā dzīvotspēju vairākus gadus. Latvāņu audzes visvairāk veidojas un izplatās upju un citu ūdenstilpju krastos, jo ūdens straume ļoti efektīvi veic sēklu izplatīšanu.

IETEKME

Auga šūnsula, saskaroties ar ādu, gaismas ietekmē rada lēni dzīstošu, apdegumam līdzīgu iekaisumu, tādēļ auga plūkšana bez cimdiem ir bīstama. Īpaši apdraud bērnus! Ļoti agresīvs augs, kas spēj strauji aizņemt jaunas platības, izspiežot vietējās sugas.

KO MĒS VARAM DARĪT?

Izrakt, noganīt, izart, nopļaut, nepieļaut ziedēšanu, lietot ķīmiskos preparātus.

VIENTĪGĀ SUGA, KAS PAŠLAIK VALSTS MĒROGĀ DEFINĒTA KĀ INVAZĪVA UN APKAROJAMA.

BALTAIS VĪNGLIEMEZIS

Xerolenta obvia

Улитка степная обыкновенная

Eastern heath snail, white heath snail, heath helicellid

PAZĪMES

Vidēja izmēra gliemezis ar saplacinātu čaulu. Tās augstums līdz 10 mm, platums līdz 20 mm. Čaulai ir 5–6 vijumi ar samērā seklu šuvi. Naba ir $\frac{1}{4}$ no čaulas platuma. Ieeja noapaļoti eliptiska bez lūpas. Čaula balta ar vai bez vairākām brūnām joslām. Ķermenis gaišs.

Dzīvo atklātās vietās ar zemu veģetāciju – pļavās, zālienos. Barojas ar augu izcelsmes barību.

IZCELSME

Dabiskais izplatības apgabals ir Centrāleiropa un Dienvidaustrumeiropa līdz rietumu Ukrainai un Moldāvijai, kur

IZPLATĪŠANĀS VEIDS

Latvijā suga nonākusi pagājušā gadsimta otrajā pusē, pirmo reizi konstatēta 80. gadu beigās. Ienākusi un izplatās ar dzelzceļa pārvadājumiem.

IETEKME

Jaunajās teritorijās spēj ātri izveidot lielas populācijas. Potenciāli bīstama, jo izplata augu slimības. Nokļūstot dabiskās dzīvotnēs, izmaina to raksturīgo izskatu.

KO MĒS VARAM DARĪT?

No dzelzceļu uzbūrumiem, stacijām, zālājiem un citām vietām, kur suga jau sastopama, neņemt dzīvus īpatņus, nepārnest un neizlaist vietās, kur šī suga nav sastopama.

